

És akkor még nem beszéltem a kötetet záró *névtelenül* című versről, aminél jobb verset az utóbbi években nem nagyon olvastam. Ez a végsőig leegyszerűsített, egyszerű szöveg valójában inkább már ima, egy sokat megélt, sokat látott középkori férfi fohásza az Istenhez: „egyedül és névtelenül halok majd meg, / mindig csak ezt tudjam, csak mindig tudjam ezt, / kérlek, uram, csak addig, csak addig éljek”. Ehhez már végképp nincs mit hozzátenni. Itt sűrítve van mindaz, ami az emberi élet célja és feladata, és ami már jóval túlmutat az irodalom határain. Jász Attila könyve elkíséri az olvasót eddig a határig, de ott sem hagyja magára. Segít. Erre pedig csak kevesen képesek. (*Új Forrás Könyvek*, Tata, 2014)

GYÖRFFY ÁKOS

PETER NEUNER — PAUL M. ZULEHNER:
JÖJJÖN EL A TE ORSZÁGOD
Gyakorlati egyháztan

A 20. század egyik legjelentősebb zsinati teológusát, Karl Rahnert joggal tartják számon a dogmatika szaktekintélyeként. De már a II. Vatikáni zsinaton sem csak a *Lumen gentium* dogmatikai konstitúció megformálásában való részvétellel járult hozzá az egyházzal való gondolkodás megújításához, hanem ugyanennyire fontosnak tartotta a törődést az egyház gyakorlati, cselekvő dimenziójával, aminek legalapvetőbben a *Gaudium et spes* dokumentum adott újszerű keretet. S miközben a későbbiekben is dogmatikát tanított, a pasztorális iránti elkötelezettsége számos aktivitásban és műben megnyilatkozott — gondoljunk csak a *Handbuch der Pastoraltheologie* kötetekre vagy a *Sendung und Gnade* írásaira.

Tanítványa (és egy műben szerzőtársa), Paul Zulehner voltaképpen az ő megközelítését folytatja, amikor pasztorálteológusként — Peter Neuner dogmatikaprofesszorral közösen — az egyházi közösség életének gyakorlati kérdéseit és a rendszeres teológia egyházteni ágát egyszerre tárgyaló könyvet jelentet meg *Jöjjön el a te országod. Gyakorlati egyháztan* címmel. Az elmélet és a gyakorlat egyszerre szem előtt tartása — ami a *Gaudium et spes* nyomán fejlődésnek induló és önálló tudományággá váló pasztorálteológiának, az *egyházi cselekvés teológiájának* sajátos nézőpontja — nemcsak a könyvnek, de jól láthatóan magának a szerzőpáros munkásságának is alappillére.

A mű azonban nem csak e tekintetben törekszik egymástól különböző valóságok harmonizálására. Alapját azok az előadások képezik, melyeket Neuner és Zulehner éveken át Pekingben tartottak seminaristáknak és papoknak. Nem

meglepő tehát, hogy több alkalommal találkozzunk a könyvben az egyház szándékainak a kínai helyzettel való összevetésére tett kísérlettel. De ugyanígy tetten érhető a műben az az érdeklődés, sőt szembetűnő preferencia is, amit az elmúlt évtizedek során a német teológia a harmadik világ, különösen Latin-Amerika problémái iránt tanúsít. Zulehner professzornak Bécsben számos tanítványa volt a szomszédos közép-európai országokból — így Magyarországról is —, és az e kapcsolatok által szerzett tapasztalatokra való reflektálás szándéka szintén visszatükröződik a szövegben. Zulehner szociológiai érdeklődésével összhangban áll, de így is figyelemre méltó, hogy milyen hangsúlyosan jelenik meg a könyvben világi diszciplínák, például a szervezettudomány vagy a konfliktuselmélet eredményeinek figyelembevétele. Még inkább szokatlan, de annál izgalmasabb, hogy a szerzők tudatosan törekszenek a teológia fogalmi megközelítését időnként a képek általi megértés akadémiai közegben jóval kevésbé bevett módszerével kiegészíteni.

A könyv három fő részből áll. *Egyház az üdv-történetben* cím alatt az „ősüdvösség” és „ősűn” fő kategóriák mentén elrendezve Istennek a teremtésről és benne az emberről alkotott üdvösségtervét, valamint az erről való egyházi gondolkodás különböző modelljeit (pesszimista és optimista üdvösségszemlélet, exkluzív, inkluzív és pluralista egyházkép) vizsgálják a szerzők. Ezt követi a leginkább részletező elméleti szakasz *Az egyház mint Isten népe — állandók és változók* címmel, melyben az egyházra vonatkoztatott újszövetségi fogalmak áttekintése után az egyházszemlélet történetének áttekintését olvashatjuk a Hiszekegy ide vonatkozó kijelentéseinek, a II. Vatikáni zsinat által alkalmazott megfogalmazásoknak, majd az egyházban jelenlévő hivataloknak és rendeknek szerkezeti vázára felfűzve. De ebben a szakaszban is folyamatos az elméleti megfogalmazások tükröztetése a múltbeli és jelenkori egyházi valóságokra, előbbiek és utóbbiak hatékonyságát, fejlődését és üzenetátadó erejét mérlegelve. A gyakorlati szemléletmód igazi kibontakozását mégis a harmadik fő részben éri el, mely az *Egyházépítés (ekkleziogenezis)* címet viseli. Ennek a szakasznak tagolását a zsinati egyháztan néhány kulcsfogalma — az *idők jelei*, a kortárs kultúrával folytatott *párbeszéd* és a *közösség* — jellemzi. A modern pasztorálteológiai trendet követve az utolsó szakaszban nemcsak elemzést, hanem egy gyakorlatias modellt, sőt egyfajta felhívást is kapunk helyi egyházi közösségek megújítására, középpontjában a *vízió* szükségességének hangsúlyozásával.

Nem tűnnek véletlennek a könyv magyar kiadása megszületésének jellemzői sem. A művet a Zulehner pasztorálteológiai iskolájához tarto-

zó Wildmann János fordította, és a német nyelvű katolikus egyházakhoz ma az anyaországánál is valószínűleg erősebb szálakon kötődő erdélyi magyar katolikuság könyvkiadója, a Verbum jelentette meg. A fordítás elismerésre méltó: a sajnálatosan nyögvenyelős, idegenes fogalmazású, főleg olasz és német nyelvből — messziről „hallhatóan” — átiteltett szövegek özöne közepette végre egy gördülékeny, jó magyarságú, zökkenő nélkül olvasható *magyarítást* vehetünk kézbe. Még akkor is így van ez, ha néhol óhatatlanul döccenőre akadunk. Szegény Joachim da Fiore például „el-németesítés” áldozatát esett, miután a két nevet összekötő szócska a magyar változatban is „von” maradt; és a magyar *testvériség* szó sem „feloldja” a német *Brüderlichkeit* egyoldalú maszkulinitását, hanem nyelvünknek egy attól független, jobb megoldása ugyanarra a fogalomra. De ezek a kicsit homályosabb pontok jelentőségükben és mennyiségükben is eltörpülnek azon megoldások mellett, amelyekkel a fordító számos helyen kiválóan áthidalja a német eredeti eltérő nyelvi valóságából fakadó nehézségeket, vagy olykor épp a német nyelvi tényekre hivatkozó szöveg kihívásait. S persze azon helyeken túl, ahol az olvasó ilyenek láttán elismerően csettint, számításba kell venni azokat is, amelyek épp amiatt érdemelnek elismerést, hogy észre sem vehetők.

Nyelvi szinten tehát nincs gond a magyarsággal. Egy másik, már nem a fordítást érintő kérdés az, hogy maga a könyv mennyire találja telibe a magyar egyházi valóságot. Természetesen ez nem várható el különösebben egy olyan szövegtől, mely eredendően (Latin-Amerika iránt kitüntetett figyelmet tanúsító) német (oszt-rák) teológusok Kínában tartott előadásaiból született. Ugyanakkor, mint már említettük, maguk a szerzők igyekeznek tudatosan bevonni a reflexió körébe a kelet-közép-európai országok egyházi tapasztalatát is. A szándék öröndetes; azonban ezeknek a kísérleteknek az eredménye nem mindig tűnik elég elmélyültnek. Kifejezetten furcsa, sőt rossz érzést keltő például egy olyan bekezdésben, amely hangsúlyosan pozitív(!) tüntet fel minden olyan törekvést, amely a világiaknak (beleértve, sőt hangsúlyozottan az uralkodóknak, például az osztrák császároknak) a püspökök kinevezésébe való beleszólását segíti elő, példaként olvasni azt — tartózkodva bármilyen kommentártól, egyrészt-másrészt súlyozástól —, hogy „A kommunizmus idején néhány európai ország egyházellenes uralkodói is igényt tartottak a püspökökinevezés állami jogára”. Az olvasó itt azon is óhatatlanul elgondolkodik, hogy vajon hogyan hathatott — avagy eleve milyen célt szolgált — a kommunista hatalom ilyetén törekvéseinek emlegetése a

könyv alapját képező, Pekingben tartott előadásokon...

Nyilván elsősorban az olvasó feladata, hogy a műben szintetizált, univerzalizált tapasztalatokat a maga helyzetére alkalmazza. A nézőpont relativitása erre több alkalommal szinte rá is kényszerít. Talán a legszembeütőbb példa, hogy a lelkeségi mozgalmakról szólva (egy, a téma jelentőségéhez képest egyébként feltűnően tömör bekezdésben) a szerzők így jellemzik a plébániák és mozgalmak közötti konfliktus lényegét az egyházban, mellőzve ezúttal minden utalást a tapasztalat partikularitására, következképp tehát univerzális igénnyel: „A két fél egyoldalúsággal vádolja egymást. A plébániák jámbornak tartják a »lelkeségi mozgalmakat«, és azt vetik a szemükre, hogy kevésbé foglalkoznak a helyi szegényekkel, akiket nem választanak a maguk számára. Fordítva viszont a mozgalmak azt róják fel a plébániáknak, hogy nem missziós lelkületűek, önelégültek, és a valódi jámborság elől a társadalmi aktivitásba menekülnek.” Az elemzés kétségtelesen érdekes híradás — nyilván — a szerzők közvetlen környezetének egyháztapasztalatából, de — bár tartalmaz megfontolandó elemeket — univerzális fogalmazásmódja ellenére hiba lenne a hazai valóságra vonatkozó helytálló reflexióként értelmezni, és például a „társadalmi aktivitásba menekülő” plébániáinkat keresni. Bőségesen akad rendbe tenni való nálunk is a lelkeségek és a hagyományos egyházi struktúrák kapcsolatában, de a könyvnek e megfogalmazása ezt maximum annyiban segíti, hogy megmutatja a saját helyzetünkre való önálló reflektálás szükségességét.

A példa még akár egyedinek is lenne tekinthető, azonban a könyvön végighúzódik egy mélyebb partikuláris jellemvonás. A szerzők többször kiemelik, milyen fontos, hogy az egyház alapvető döntést hozzon a peremre szorultak, a szükségét szenvedők mellett. Ez az „opció a szegényekért” valóban fontos és szükséges. Ezt a szóhasználatot egy másik síkon alkalmazza ugyanakkor az olvasónak az a benyomása támad, hogy a szerzők témájuk tárgyalásakor, vagy talán eleve már szemléletmódjukban alkalmaznak egy másik alapvető döntést, amit talán úgy nevezhetnénk, hogy „opció az intézmény ellen”. Talán túlzásnak tűnik ez az állítás, és azt is fel lehet hozni a szerzők javára, hogy az egyházzal kapcsolatos tabukat nem ismerő, könyörtelen kritikájuk számos esetben valós, komoly kérdésekre világít rá, amellyel tényleg foglalkoznia kell a keresztény közösségnek. Mégis, ez a kritikai szándék a műben igen sok helyen már átcsap jól kitapintható türelmetlenségbe. Amikor a paphiány miatt a cölebsz férfiakon kívül mások felszentelésének lehetőségéről tárgyalnak, a szerzők végül kijelentik: „A római egyház vezetése nem hall-

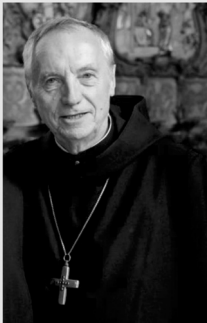
ja meg az ezzel kapcsolatos javaslatokat, vagy legalábbis nem reagál rájuk.” Az ilyen határozott, más megfontolást meg sem engedő ítéletmondás, és a hasonló kijelentések valószínűleg illeszkednek ugyan a német-osztrák egyházban szokásos hangvételhez — gondoljunk csak a Kirchenvolks-Begehren, Wir sind Kirche és hasonló kezdeményezésekre —, viszont sokat levonnak a szerzők kijelentései egyetemes érvényének érzetéből. Nem egy alkalommal feltűnnek a szövegben olyan megfogalmazások, hogy egy-egy funkció, egyházi jelenség „nem egyéb, mint”, „nem való másra, mint”. Annak idején Nyíri Tamás professzornál ezeknek a kifejezéseknek a használata miatt lehetett azonnali hatállyal elégtelennel távozni a filozófiavizsgálóról, és amikor előkerülnek, itt a könyvben sem segítik elő a körültekintő átgondoltság, alapos elemzés meglétének feltételezését — noha az erre való törekvés ténylegesen sokszor megvan. Érdekes ellentmondás, hogy miközben a műben tetten érhető — és gyakran igen hasznos, tanulságos meglátásokat is eredményez — a beszűkültség veszélyének elkerülésére látható szándékkal alkalmazott érzékenység a nem szokványos megközelítések (például a nem-európai nézőpontok) iránt, ugyanakkor egyvalaminek nemigen — vagy legalábbis sokkal kevésbé — jár ki a szerzők részéről ez az empatikus, szempontjainak integrálására a legmesszebbmenőkig törekvő hozzáállás, ez pedig magának az egyháznak a vezetése. Így áll elő az a helyzet, hogy a „jóléti kereszténység” (célját tekintve valóban jogos) ostorozó kritikája mellett különös légkör lengi át a művet, amit leginkább úgy fogalmazhatunk, hogy *a messzemenő empátiára törekvő, de a könyörtelen kritika jogát fenntartó szellemi igazságosság minden irányban érvényesül* — az empátia tekintetében kivéve az egyház

jelen struktúráit. Úgyhogy az olvasó úgy érezheti, hogy miután a szerzőkkel együtt haladva sok szempontot átgondolt és újszerű, fontos következtetések lehetőségére is rátalált, végül nem is tudja, hogy hol áll és merre is van az előre — csak az biztos, hogy ahogy most van, az nem jó. Az olvasás nyomán kétségtelenül gazdagodtunk, de tulajdonképpen ugyanott állunk, ahol kezdetben, viszont itt biztosan nem akarunk lenni...

A könyvben két alkalommal is előkerül a meglátás, hogy a *Gaudium et spes* dokumentumot író zsinati atyák tudatosan szóltak koruk „mai” világához, vállalva ezzel azt, hogy a konstitúció valamennyit veszít minden korra érvényes univerzalitásából, hiszen problémalátása mindig is a 20. század hatvanas éveivel fogja kötni. A szerzők ezt a döntést mindkét alkalommal pozitívan értékelik, rámutatva arra, hogy a GS épp ezáltal adott modellt a mindenkori *mai* világ megszólításához. Neuner és Zulehner könyvét olvasva — mutatis mutandis — némiképp hasonló érzésünk támadhat. A széles merítésre és nyitott látókörre való minden törekvése ellenére, vagy azzal együtt — sőt, olykor talán épp annak sajátos, a körnközelbeni német teológiára jellemző íze miatt — a könyv egy *univerzalitásra törekvésének milyenségében partikuláris* nézőpontot tár elénk — s ezzel leginkább arra ösztönöz, hogy az olvasó maga induljon el egy hasonló úton az egyházzal alkotott képe kialakítása érdekében, feltárva a maga számára a könyvben nem érintett vagy el nem ismert megfontolásokat is. Amire persze a mű szemléletmódját tekintve könnyen lehet, hogy a szerzők azt válaszolnák: hiszen épp ez volt a cél! (Ford. Wildmann János; *Verbum Kiadó*, Kolozsvár, 2014)

NOBILIS MÁRIÓ

NOTKER WOLF OSB

Ne nyugtalankodjék a szívetek!
Hogyan élhetünk teljes életet?

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

NOTKER WOLF

Ne nyugtalankodjék a szívetek!

Hogyan élhetünk teljes életet?

Notker Wolf a bencés rend legfőbb vezetője, prímásapátja igen sokoldalú egyéniség: gondolkodása, életstílusa mélyen benne gyökerezik a bencés lelkiségben, másfelől viszont a rend vezetőjeként szinte folyamatosan utazik szerte a világban, hogy fölkeresse a rendnek a világ szinte minden pontján megtalálható kolostorait. Könyve a szerzetesélet példájából kiindulva kínál tanácsokat a kiegyensúlyozottabb, boldogabb élethez, időnk helyes beosztásához, az élettel együtt járó konfliktusok elkerüléséhez vagy kezeléséhez.

Ára: 2.800 Ft